

Културна политика Београда у транзицији (5)



Доситејева одбрана писаца актуелна и данас

“Совјети здравог разума” Доситеја Обрадовића објављени пре 222 године (1784), наставак је критике српског народног и црквеног живота са просветитељских позиција. Неки Доситејеви ставови о природи стваралаштва и данас делују савремено и актуелно. За Доситеја писање пре свега, има своју васпитну и корисну вредност у ширењу просветитељских идеја. Он јасно разликује писца и његово дело. Дело може да буде и заправо и

јесте, боље и племенитије од свога творца, јер је пород ума и благородних намера чисто од сваковрсних приземности којима је писац изложен као и остали људи, по људским слабостима.

Имајући на уму ту двојну природу уметникову и сложен однос између уметника и његовог дела Доситеј је на другом месту истакао: “Не пристоји мешати лепо мајсторско дело са злоћом мајстора”. Доситеј је констатовао: да су због идеализовања и поистовећивања аутора и његовог дела писци у друштву изложени далеко строжем

моралном критеријуму од осталих људи. Писци су често принуђени да трпе и разна друга искушења: завистзлобу ниских духова, клеветеоговарања, подсмех, нешто из незнања, а нешто и из смишљене злобе против бољих од себе. Они људи, који човекову духовну вредност мере према имању и добрима које поседује, када виде да се неко, по имању много нижи од њихусудио да слободно расправља о стварима “великолепним и пуним достојанства”, осећају се лично љуто увређеним.

Опера на Тргу Републике – Тргу Позоришта

Због дубоких размимоилажења са градским самоуправљачким структурама које настоје да Београду и Србији одузму стогодишњу локацију за изградњу Опере на Тргу Републике, Културно-просветна заједница Београда је 23. фебруара 2005. године на својој трибини “Лице града” упознала јавност са овим проблемом и за историју оставила траг о лакоћи одлучивања, једног пролазног градског мандатног састава и његове неспремности за елементарни дијалог са нашимсветски признатим, првацима оперске уметности и балета, београдским градитељимаархитектама па и са најкомпетентнијим стручним асоцијацијама. На истој трибини презентован је пилот пројекат искусног архитекта Милана Палишашког, у циљу архитектонске проверекојим је на највишем стручном нивоу доказано да се поменути пројекат готово идеално уклапа у простор Трга Републике – некадашњег Трга Позоришта.

Треба истаћи да је архитекта Палишашки један од четворице аутора који јесада већ далеке 1954. године, добио прву награду за урбанистичко решење Трга Републике – са З. Петровићем, С. Јанићем и С. Бравачићем.

Градске власти, градњу Опере правдају жељом за градњом монументалног здања, монументалне градске опере а заправо проблем је настао 2003. године, када су градске власти одржале конкурс за галерију на Тргу Републике која би требало да буде посвећена сећању на покојног премијера Зорана Ђинђића. Конкурс је рађен пре детаљног, односно регулационог плана, без саобраћајног решења једног од најважнијих тргова у Београду.

Јавност је усталасана обмањивањем и исконструисаним разлозима за потребом грађења Опере на некој новој локацији, одбацујући Трг Републике, а то су: предвиђање о неопходних 50.000 метара квадратних, “неприступност Трга као локације”? и слично.

Стручној јавности је познато да је 1986. године приликом реконструкције Народног

позоришта израђен и технички анекс у коме је 3/4 простора намењено за рад Опере и Балета, и то је све израђено као логистика за обе зграде: Народно позориште и Оперу на тргу. Овим је искључена потреба за градњом нових дуплираних капацитета што значајно смањује габарите код градње нове опере, битно умањује инвестиције, као и трошкове експлоатације и одржавања.

“Опера на Тргу” по пилот пројекту архитектке Палишашког, лоцира оперску и балетску сцену на само 5.000 метара квадратних, где предвиђа салу од 1.200 до 1.400 места, 14 метара отвор бине (европски стандард предвиђа 1.200 места и 14 метара отвор бине), 4 покретне сцене и 820 паркинг места, што ефектно решава све технолошке и саобраћајне компоненте, а нарочито аудио-визуелне стандарде бине и гледалишта, ако знамо да Народно позориште има отвор сцене 8,9 метара и 620 места у гледадишту.

Главни архитекта Београда Ђорђе Бобић истиче да се Оперска кућа гради једном за сва времена и да на њој не треба штедети, да су у вишемесечним разговорима о локацији за нову Оперу учествовали и стручњаци из света музике, урбанизма и архитектуре. Урбанистички завод урадио је озбиљну студију, а сачињен је и прелиминарни програм за Оперу у смислу – каква и колика треба да буде, чему ће служити и слично. Планираних 30.000 метара квадратних, за грађевину, на Тргу Републике не би могло да се одвоји. Најпогоднија локација је на Ушћу и нова Опера налазила би се у зеленом простору поред Музеја, што би дало пун значај и изузетан ефекат на културном плану – рекао је Бобић. На питања новинара “Шта ће бити са “Стакленцем”? – главни градски архитекта је одговорио:

“На месту познатог “Стакленца” на Тргу Републике биће, ипак, изграђена Градска галерија од око 6.000-8.000 квадрата која ће попунити овај простор и максимално “извући” све погодности из ове локације”.

На трибини Народног позоришта на сцени “Раша Плаовић” одржане 08. 02. 2005. године у организацији Удружења грађана “Опера на Тргу Републике” – 2005. председник Удружења Живан Сарамандић истакао је следеће: “Да се политика, зарад одређених интереса, драстично намеће изнад струке, очевидно је и кроз оспоравање и одуговлачење права Београда и Србије на Оперу, која никако није само градска већ, пре свега, престижна национална српска институција. Посебно истичемо чињеницу да се послови око Опере раде мимо увида јавности и да су исказана мишљења разних удружења, синдиката, Академије архитектуре и истакнутих јавних радника и уметника – изричит је Сарамандић, који као заговорнике ове идеје помиње Миодрага Б. Протића, Ђорђа Кадијевића, Владу Величковића, Хуснију Куртовића, Стојана Максимовића, Радмилу Бакочевић, Милку Стојановић, Драгану дел Монако, Оливера Вега, Вишњу Ђорђевић, Константина Костјукова, Душку Сифниос, Лидију Пилипенко... На овако ниподаштавање струке и генерацијских тежњи Београда да граде Оперу, нема право ни једна, назовимо то “Градска влада”. Владе одлазе, Београд и његова историја остају”. Истовремено Сарамандић уверава да пројекат архитектке Милана Палишашког, осим што се визуелно и сценски уклапа у амбијент Трга, испуњава све ус-лове. Народно позориште би и даље имало три ансамбла на окупу, једну управу и администрацију. Осим Опере и Галерије, према тој замисли, на месту садашњег “Стакленца” пројектовано је и 20.000 квадрата атрактивног пословног простора, чија продаја може знатно да умањи улагања градских и државних институција. Челници градске владе арогантно игноришу и поништавају дугогодишње напоре и рад више генерација стручњака. Они форсирају само Галерију на Тргу, заваривајући јавност неистинитим и непрофесионалним проценама да је уместо 5.000 квадрата за лоцирање нове Опере потребно чак 50.000 квадраталакуроку премештајући ово здање у врбаке Дунава преко пута Ратног Острва. Лоше стране Трга, према мишљењу градских челника, јесу неприступачност, поред десетина градских и приградских линија, нерешени имовинско-правни односи који важе за Оперу, а не важе за Галерију – истакао је Сарамандић, првак опере.

На бурној трибини, угледници из света уметности, културе, архитектуре дигли су глас за

подизање Опере на Тргу Републике, и здушно оптужили садашњу власт за нестручност, сујету...

Прваци опере и балета, како је рекао Константин Костјуков, “Сматрају да је центар града једина одговарајућа локација за нови храм културе, што су урбанисти и доказали неколико пута у протеклим деценијама. Будући да садашњи градски урбанисти овај прос-тор виде као место намењено искључиво за Галерију, а неприступачан за Оперу, архитекта Милан Палишашки својевремено је доказао да у строгом центру града има довољно места за обе институције културе, што би у садашњем тренутку било једино прихватљиво решење. Интелектуална елита престонице поставља питање: ко ће у супротном да плати сто милиона евра за изградњу 30.000 квадрата за Оперу и 20.000 квадрата пословног простора на Ушћу и због чега, за све време трајања полемика у јавности, надлежни из Министарства културе упорно ћуте?”

Архитекта Бранко Бојовић, председавајући ове трибине, упозорио је: “Да је процедура за избор нове локације морала да буде јавна. Тврди да није познато ко је усвојио програм изградње Опере од 30.000 квадрата, висине 30 метара, капацитета 1.500-1.800 седишта, ко је то верификовао и ко је прихватио да то финансира. Оваквим подухватом, разбија се ансамбл Народног позоришта. Реч је о институцији од највећег националног значаја, коју градска власт тумба и дели, што није у њеној надлежности. Мимо учешћа Министарства културе Републике Србије расписује се конкурс и бира локација. Надлежно министарство се не оглашава. Уметнике нико ништа не пита, али, можда је реч о новом концепту културе. Бојовић је између осталих дао и своје мишљење о томе где би ваљало изградити палату опере: “Зграда опере је велика потреба културе Београда и Србије, али опере на Тргу Републике, а не на другим местима, поготово не на Ушћу. Београд је пун тих лешева, политике децентрализације објеката културе, који су грађени по умишљајима људи из власти, а не према стварним потребама Београђана. На пример, биоскоп “Вождовац” је најбоље пројектован биоскоп у Београду, али пропада и служи као салон аутомобила, Дом културе “Браћа Стаменковић” има салу као Београдско драмско позориште, али је она ван одговарајуће и сврсисходне употребе, Музеј савремене уметности зврји празан, а Центар “Сава” би одавно банкротирао да нема такозване “бутике”, у својим преграђеним холовима. Претпоставка да ће народ нагнати на Ушће због опере је погрешна. Није обавезно да опера буде саграђена на води, односно поред воде јер то само по себи не обезбеђује квалитет објекта. Опера у Сиднеју није велико дело зато што је поред воде, већ зато што ју је пројектовао генијалан пројектант. То је замена теза. А та замена тезе показује да они који данас одлучују о локацији опере не умеју да мисле. Коначно, опера на Ушћу била би екран пред Београдском тврђавом, која је споменик културе највише категорије и једини прави симбол Београда. Био би то злочин против Београда.”

Професор Драган Недељковић подсећа “да се храмови уметности нигде у свету не граде на периферијама, већ у самом срцу градова наводећи примере Париза, Милана, Беча, Прага и Москве”.

Миодраг Протић, оснивач Музеја савремене уметности, напомиње да зграде сродних уметности не треба раздвајати. Јер, више од једног века Драма, Опера и Балет егзистирају под једним кровом. Зато Протић предлаже градњу градске Галерије на Славији. Истине ради, треба истаћи да су трибини присуствовали и челници градске власти: Ђорђе Бобић – главни градски архитекта, Арх. Бранка Бошњак – члан Већа Скупштине града, Милета Продановић (син пок. Божидара Продановића – истакнутог сликара), оперски певач – помоћник секретара за културу и представници Завода за урбанизам и Друштва архитеката. Председавајући трибине није најавио њихово присуство нити их је позвао да узму учешће у расправи. Након двочасовног присуства, челници су напустили трибину.

Зачујујуће је звучало предлог Арх. Бранка Бојовића, да се Галерија може сместити у Централни Дом војске СЦГ, изграђен 1929-1939. године као Ратнички дом са утврђеном

наменом за разноврсне потребе официра, ратника и грађана, а 1984. године проглашење за културно добро. Злоупотреба трибине учињена је и од стране Десимира Шушњара, ранијег чиновника културе Скупштине града, са непримереним предлогом да се Централном Дому војске СЦГ или Културном центру Београда да име др Зорана Ђинђића.

Будући да сам присуствовао трибини, и лично дао пуну подршку изградњи Опере на Тргу Републике, затражио сам да се скуп оглади од изнетих предлога, што су учесници трибине аплаузом поздравили. Читава ова прича треба да послужи доношењу исправних одлука? Јер, наша размишљања не могу излазити из оквира присутне праксе. Градска влада ће, уколико остане при одлуци да се Опера гради на Ушћу, како наводи градски архитекта Бобић, у току јануара 2006. године расписати међународни конкурс за добијење најбољег архитектонског решења (коштаће од 200 до 300 хиљада евра), а 2007. године би се кренуло са израдом пројекта, како би се наредне 2008. год, започело са изградњом. Прве посетиоце градска опера би могла да угости за пет година. Вена градња би, према грубим проценама, коштала од 70 до 120 милиона евра. Ако је неспорно да су за овакав пројекат потребна огромна финансијска средства, да је Међународни конкурс најављиван и у 2005. години, да се иста прича преноси у 2006. годину, да ће планирана изградња трајати пет година, ипак, се намеће питање, да ли градска влада има добре намере. У међувремену, Опера, под истим кровом са Народним позориштем опстајаће захваљујући ентузијастима. Уништићемо још једну од престижних националних институција али ко се за то брине, па наредних десет до петнаест година ће градска власт моћи да нас усређује причама како нам граде велелепну монументалну градску оперу. Искуства нам налажу опрез а критичка свест се не може занемарити. Индикативно је да се свемогућа Горица Мојовић, по овом питању, уопште не оглашава? Зашто, ако је реч о градској опери? Од коликог значаја је градња опере када нам она то не пре-дочава? С друге стране она је градила и реновирала позоришта, која ће једног дана бити приватизована, док је националне институције не интересују. У пар случајева се дотакла проблема одређених институција, у мери колико да покаже да брину, средства информисања су нас обавештавала о добрим решењима, али реализација је изостала. Најугроженије установе биле су, и остале, управо оне у којима се чувају непроцењива културна блага: Народни музеј, САНУ, Војни музеј, Народно позориште... За реконструкцију ових уснова ни једна власт нема средстава или можда добре воље. Много тога нам је познато а када су објекти угрожени због дотрајалих електроинсталација, Горица Мојовић објашњава: Свесни смо да многи објекти још не испуњавају све потребне услове, али то није проблем који може одједном да се реши. Управо због тога смо и почели бројне реконструкције на културним здањима, које ће побољшати тренутно стање. Тренутно нема посебних средстава која се одвајају за ту намену, али изаћи ћемо у сусрет свакоме ко нам се обрати са захтевом да се реше примедбе противпожарне полиције.

Како ради Завичајни музеј у Земуну?

Када Скупштина града и потпише уговор за обнову, једног од ретких споменика културе, дешавају се различити проблеми. Завичајни музеј у Земуну, као једини неоготички објекат на Балкану, који представља споменик у споменику, затворио је врата 2002. године, а сада је сасвим извесно да ће на посетиоце чекати још неколико година. Скупштини града је, за израду пројекта за грејање и добијање сагласности Београдских електрана, било потребно две и по године. И тако док се Скупштина града и извођачи радова препиру ко је крив за одуговлачење радова, Завичајни музеј Земунa “трпи” штету.

Како ради Музеј града Београда?

Музеј града Београда, нема сопствени простор, већ 44 године нема сталну изложбу. 2004. године изражен је оптимизам. Скупштина града је као оснивач Музеја преузела на себе решавање овог проблема. Горица Мојовић, један од преговарача са представницима Војске Србије и Црне Горе о уступању војне зграде Музеју, рекла је да реализација најновије опције иде прилично добро и да ће Музеј Београда највероватније бити смештен у Улици

Ресавској бр. 40 б. Преговарање око детаља предложено је за јули када се надамо да ће уследити конкретни потези и реализација ове идеје – објашњавала је Мојовићка.

У септембру је Скупштина града са Војском СЦГ потписала споразум, чиме је поменута зграда дата на коришћење Музеју? 2005. година. Директор Музеја, Бојан Ковачевић каже: Како се имовинско-правне заврзламе споро решавају, и очекује (у фебруару) да би до краја године имовина требало да се уступи Граду. 2006. година.

Директор Музеја, Бојан Ковачевић: Музеју града је, као што је познато, додељена зграда у Ресавској, али то решење је тек у правној процедури. Следи пројекат, а о пресељењу је још рано говорити.

Милан Ст. Протић – “морални бедник”

У овој нашој тегобној и туробној стварности догађају нам се и разноврзне несхватљиве “занимљивости”. Велики борци за демократију и истину губе стрпљење, па трчећи са телевизије на телевизију, причају све и свашта и дозвољавају себи и нешто што свакако не би смели. Милан Ст. Протић, човек који има порекло, а можда и ништа више, у пустој жељи да доминира, стално галами, вређа и уверава народ да је само и једино његово мишљење право за нас, за Србију. Историја је оно што он проповеда. Друга не постоји. У свој својој еуфорији, оде толико далеко да, у једној ТВ емисији, оптужи и облати и наше највеће писце и у свету цењене књижевнике: Иву Андрића – нашег јединог нобеловца и Милоша Црњанског. За ова два писца рећи да су “морални бедници” довољно је шокантно. Учесник у емисији Светлана Велмар Јанковић је реаговала, док се водитељка дотичне емисије, Оља Бећковић, такође позната по цинизму, само насмејала. Чиме су се писци могли замерити и разљутити дичног Протића? Своје “квалитете”, бахатост и ароганцију Протић не скривајући истиче у први план. Питање које се нужно намеће: Да ли нас је Протић са свим својим – оваквим “квалитетима” представљо свету до двехиљадитих, а потом са ДОС-овском влашћу и у протеклом периоду, губи сваки смисао при размишљању и свакодневном, неизбежном, анализирању: Зашто нам се све ово дешава? Зашто цео свет мисли да су Срби “Лоши момци”?

Олако изречени судови о нашим великанима и ниподаштавање њихових дела руше и наду да ће уметност спасти свет пред налетом духовне и физичке агресије моћних. Може ли Милан, барем с ових почетака “нове револуције”, да се мало уздржи од отворене мржње, према онима који га ипак толико не мрзе, а још мање прогањају?! Толика мржња према садашњој влади, употреба речи “ђубре”, “смрад”, “бедник”, “преварант” и слично и главна улога у “пљувању” Премијера не остављају простор за разумевање. Шта бисмо тек могли чути, које речи, ако би једног дана неко позвао Про-тића на “одговорност” за разоружавање полицијске станице у Мајке Јевросиме и одношење бројног оружја, пошто се повремено у дневној штампи појављују натписи са питањима где је завршило ово наоружање. У ТВ емисији “Директно” – Студија Б на Сретење 14. фебруара 2006. године, где су гостовали Проф. др Радош Љушић, његов студент др Никола Самарцић и неизбежни др Милан Ст. Протић, у расправи на постављена питања водитеља, могли смо пратити цинизам и бахатост Протића. Полемика о изучавању и делу Слободана Јовановића на Филозофском и Правном факултету довела је до тешких речи између Љушића и Протића, да би Љушић рекао: “да Протић прича напамет и да му је мука да слуша Милана Ст. Протића”. Политичари би морали да ублаже своје сујете, и да за свагда запамте да је критиковање власти у земљи, без испољавања мржње, демократски чин, али заступање земље у свету свакако се не сме базирати на сплеткарењу и оговарању. Треба да као заставу истакну оне који су нас задужили и прославили.

Ко је морални бедник?

Бранислав Лечић – Сезонска распродаја “Авала филма”

Филмски спектакл “Quovadis” била је последња велика копродукција, која је снимана у

“Авала филму” давне 1984. године. Сада, у транзицији, имамо сензацију – спречено је спајање са луксембуршким инвеститорима. У главној улози председника Управног одбора “Авала филма” је экс министар културе Бранислав Лечић, док је на списку инвеститора и экс министар полиције Душан Михајловић. Интересантно да је Бранислав Лечић улогу председника Управног одбора добио од људи из “Југоекспорта”, који располаже са 51% власништва, а не од људи из струке. Својевремено, док је био министар, Лечић је на коментар да се обнови “Авала филм” одговорио да је у том смислу немоћан јер “Авала” није у јурисдикцији његовог министарства, то јест државе, већ је талац једног неуспелог покушаја “буразерске приватизације”, након које је њен већински власник постала фирма “Југоекспорт” (данас и она у стечају). За ову улогу Бранислава Лечића, јавност није знала. Вест је случајно процурила јер је у својству председника Управног одбора, земљиште и капацитете “Авале”, који се мере стотинама милиона евра, намеравао да уступи (прода) извесној луксембуршкој мешетарској компанији за тричавих 330.000 исте валуте. Трговински суд је на време спречио ту штеточинску трансакцију, која је, узгред, разбеснела и Лекиног партијског шефа Чеду Јовановића. Мада странка ЛДП својим члановима изричито забрањује учешће у управним одборима, Леку то није нарочито погодило. “Нека ме избаце!” рекао је. “Ово са “Авалом” није политика, то је моја приватна ствар. Откуд? Отуд што је, каже Лечић, држава незаинтересована да реши проблем “Авале”. Јер пита се он, зашто држава не откупи “Авалин” дуг “Југоекспорту” и тако постане већински власник “Авале” као фирме мешовитог капитала, дакле јавно (државно) предузеће у којем ће мали акционари заступати мањински друштвени капитал&Љуот; – био је јасан? Лечић. Ко разуме, разумео је!

Директор “Авала филма” Ранко Петрић је овим поводом изјавио: “2003. године Влада је донела Одлуку, да држава откупи део власништва “Југоекспорта” и дугове ове фирме, а да се “Авала” посвети основној делатности. Не знам зашто сада Лечић “маше” овом одлуком и позива се на ту одуку, када ју је лично укунуо као министар културе у влади Зорана Живковића? Сигуран сам да је то било најбоље решење за нас, а не да се испод жита, буквално преко ноћи налазе неки инвеститори”. Уколико се статус “Авала филма” и правно реши, додељивање нових улога, по овом питању, биће непотребно и ником неће пасти на памет да доводи сличне “оф шор” компаније у којима једино препознајемо имена неких домаћих тајкуна.